

گذار از کتابخانه‌های سنتی مدارس به مراکز یادگیری

امروزه، یکی از دستاوردهای ارزشمند تکنولوژی آموزشی برای ایجاد تحول و تغییر در نظام‌های آموزشی، تبدیل کتابخانه‌های مدارس به مراکز یادگیری است. این نوآوری در نظام‌های آموزشی پیشرفته خیلی زود با استقبال روبه‌رو شد و به سرعت اهداف، وظایف و تشکیلات کتابخانه‌های مدارس تغییر کرد، مواد غیرچاپی در کنار مواد چاپی قرار گرفت و محیط تازه‌ای با ویژگی‌های خاص، برای یادگیری بهتر به وجود آمد. به عبارت دیگر، با فراهم شدن منابع جدید آموزشی و یادگیری، محیطی جدید و فعال برای ارائه خدمات آموزشی براساس علاقه‌ها، نیازها و استعداد دانش‌آموزان و معلمان هر مدرسه به وجود آمد. اینک در این کشورها کتابخانه‌های مدارس صرفاً محل ارائه اطلاعات علمی و آموزشی از طریق کتاب و نشریه‌های چاپی نیستند، بلکه به محل‌های آموزشی فعالی تبدیل شده‌اند که برای پاسخ‌گویی به نیازهای فردی علاقه‌مندان به وجود آمده‌اند. این محل با توجه به اهداف و چشم‌اندازهای آن، به جای کتابخانه، غالباً «مرکز منابع آموزشی^۱، مرکز مواد آموزشی^۲، مرکز رسانه‌های آموزشی^۳، مرکز منابع یادگیری و یا مرکز یادگیری^۴» خوانده می‌شود. از آنجا که دانش‌آموزان به روش‌های دلخواه یاد می‌گیرند و معلمان براساس اهداف آموزشی، شیوه‌ها و رسانه‌های آموزشی را انتخاب می‌کنند، از این رو، هیچ رسانه‌ای در این مرکز نسبت به دیگری ارجحیتی ندارد.

نکات مورد توجه در ایجاد یا تبدیل کتابخانه مدرسه به مرکز یادگیری

- مرکز یادگیری یک محل فعال آموزشی است که برای مطالعه آزاد و مستقل فراگیرندگان به وجود می‌آید.
- مرکز یادگیری مدرسه، به طور کلی، برنامه‌های رسمی مدرسه را به کمک منابع آموزشی، تقویت و پشتیبانی می‌کند.
- این مرکز برای تأمین نیازهای فردی دانش‌آموز و معلم به وجود می‌آید و به تدریج رشد می‌کند و بارور می‌شود.
- مسئولیت یادگیری در این مرکز با خود یادگیرنده است.
- راهنمایی و هدایت مطلوب مراجعه‌کنندگان یکی از وظایف مهم مرکز است.
- مرکز یادگیری مناسب‌ترین محل برای پرورش ذهن، استعدادهای فردی، تفکر و تعقل دانش‌آموزان است.
- تهیه کتابچه معرفی مرکز و نحوه ارائه خدمات به مراجعان، کمک خوبی برای پیشرفت کار مرکز و مراجعه‌کنندگان است.
- بهره‌دهی و قابلیت آموزشی رسانه‌ها و منابع آموزشی موجود در مراکز یادگیری باید قبلاً ارزیابی شوند.
- معلم، کارشناس کتابداری و تکنولوژیست آموزشی محور اصلی مرکز یادگیری‌اند.
- مدیریت مرکز یادگیری با کارشناس کتابداری است.
- یکی از وظایف مهم معلم و تکنولوژیست آموزشی در این مرکز سفارش یا طراحی و تولید رسانه‌های جدید آموزشی براساس اهداف برنامه‌های درسی است.
- مدیریت مرکز یادگیری موظف است معلمان و سایر کارکنان آموزشی مدرسه را با روش‌ها و تکنیک‌های جدید آموزشی آشنا کند.
- به منظور ارائه خدمات بهتر و سریع‌تر، منابع و رسانه‌های مرکز باید طبقه‌بندی و کدگذاری شوند.

- تشکیلات و نیروی انسانی مرکز یادگیری براساس اهداف و وظایف تعیین شده در برنامه مرکز مشخص می‌شوند.
- هیچ مرکز یادگیری یک شبهه به وجود نمی‌آید؛ بهترین مرکز یادگیری آن است که بر پایه تجربه، علاقه، آگاهی و تخصص اعضای مدرسه به تدریج رشد یابد و شکل گیرد.
- مهم‌ترین عامل برای ایجاد و رشد یک مرکز یادگیری، آگاهی از چپستی، چرایی و چگونگی کارکرد آن است.

● برای فعال نگاهداشتن مرکز یادگیری مدرسه و به روز کردن منابع و مواد جدید آموزشی و همچنین افزایش تجارب، مهارت و اطلاعات گردانندگان مرکز، ارتباط دائمی بین مدیران مراکز و سایر نهادهای علمی یک ضرورت است.

● مدیران مدارس، معلمان و تکنولوژیست‌های آموزشی مبتکر و خلاق، سرمایه واقعی و ارزنده مراکز یادگیری محسوب می‌شوند.

● از آنجا که فعالیت‌های مرکز یادگیری گروهی است، همکاری و همگامی صمیمانه گردانندگان مرکز در تحقق اهداف، پیشرفت امور و حسن جریان کارها تأثیر بسزایی دارد.

● طبقه‌بندی و کدگذاری رسانه‌ها و منابع آموزشی را می‌توان براساس اهداف و برنامه‌های مرکز، به روش‌های گوناگون، انجام داد.

● همان‌طور که یادآوری کردیم، بهترین رسانه‌ها برای استفاده در مرکز یادگیری مدرسه، رسانه‌هایی هستند که معلمان و حتی دانش‌آموزان طراحی و تولید می‌کنند. بنابراین، نمونه‌هایی از کارهای ابتکاری معلمان مانند تهیه سناریو یا فیلم از روش‌های تدریس معلمان در حوزه‌های علمی، گردآوری نمونه‌هایی از طرح درس و طراحی آموزشی، ارائه ابتکارات و خلاقیت‌های معلمان در آموزش مفاهیم خاص، جمع‌آوری نمونه‌هایی از بازی‌های آموزشی اجرا شده و تأیید شده، ارائه شیوه‌های مطالعه کتاب‌های درسی برای دانش‌آموزان، جمع‌آوری نمونه‌هایی از جشنواره تدریس برتر و... نکاتی هستند که در کنار وظایف اصلی مرکز برای توسعه و ارتقای کیفیت خدمات مرکز و تداوم فعالیت آن مفید و ضروری به نظر می‌رسند.

مدیران مدرسه‌ای که مایل‌اند کتابخانه‌های خود را به صورت مرکز یادگیری آزاد درآورند، می‌توانند برای کسب اطلاعات بیشتر به منابع زیر مراجعه کنند.

دکتر عادل یغما

* پی‌نوشت‌ها *

1. Instructional Resource center
2. Instructional Materials center
3. Media center
4. Learning center

* منابع *

۱. عادل یغما (۱۳۶۹). مرکز یادگیری، مجله رشد تکنولوژی آموزشی. شماره‌های ۲ و ۳. سال ۷۰-۱۳۶۹.
۲. محمدرضا افضل‌نیا (۱۳۸۷). طراحی و آشنایی با مراکز مواد و منابع یادگیری، ناشر: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
۳. آماندا، اسکات (۱۹۹۷). مرکز یادگیری، ترجمه دکتر محمدرضا افضل‌نیا (۱۳۸۳). انتشارات تزکیه، تهران.
۴. رامین شیخزاده (۱۳۹۳-۴). نگاهی نو به مقوله مراکز یادگیری، مجله رشد تکنولوژی آموزشی. شماره ۷. فروردین ۱۳۹۴.
۵. محمدرضا افضل‌نیا (۱۳۹۵). ایجاد و گسترش مراکز یادگیری، چرا و چگونه. مجله رشد تکنولوژی آموزشی. دوره ۳۲. شماره ۴. دی ۱۳۹۵.